

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Динаміка сучасного політичного життя висуває проблему відповідності нинішньої національно-політичної свідомості таким загальним характеристикам політичного часу, як особливості виборчого процесу, переходу країни від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми державного устрою, здійснення адміністративно-територіальної реформи тощо. Постає перед Україною і низка непростих ментальних, духовних, світоглядних проблем. Серед них одна з найголовніших – формування реального громадянського суспільства.

Ключові слова: національна політична свідомість, ідеологічні проблеми, реальне цивільне суспільство.

Динамика современной политической жизни выдвигает проблему соответствия нынешнего национально-политического сознания таким настоящим характеристикам политического времени, как особенности избирательного процесса, перехода страны от президентско-парламентской до парламентско-президентской формы государственного устройства, осуществление административно-территориальной реформы и т.п. Возникает перед Украиной и ряд непростых ментальных, духовных, мировоззренческих проблем. Среди них одна из главнейших - формирование реального гражданского общества.

Ключевые слова: национальное политическое сознание, идеологические проблемы, реальное гражданское общество.

The dynamics of modern political life raises a problem under the current national political consciousness as critical characteristics of political time as features of the electoral process, the country's transition from a presidential-parliamentary to parliamentary-presidential form of government, the implementation of administrative reform and more. Ukraine faces a number of challenging and mental, spiritual, philosophical problems. Among them one of the most important - of a real civil society.

Keywords: national political consciousness, ideological problems, real civil society.

Актуальність дослідження змісту та становлення (історичної генези) національної свідомості українського народу обумовлена потребами практики, насамперед, потребами самоусвідомлення нації в процесі розбудови незалежної держави, відродження культури, утвердження себе у світі як народу самодостатнього, конструктивного, творчого.

Об'єктом пошукування є національна свідомість

Мета: обґрунтувати і проаналізувати вітчизняні та зарубіжні дослідження національної свідомості у світлі сучасної соціально-філософської рефлексії

Досягнення цієї мети вимагає вирішення таких завдань:

- розглянути теоретико-методологічні засади дослідження національної свідомості у світлі сучасної соціально-філософської рефлексії

Сутнісний зміст: здійснений теоретичний аналіз дослідження національної свідомості

Методологічні засади та джерела дослідження: робота спирається на фундаментальні ідеї класиків світової філософської думки, на доробки вітчизняних та зарубіжних філософів присвячених соціально-філософській рефлексії

Національна свідомість є усвідомленням нацією свого ества – матеріального і духовного, буття в світі, способу існування, культури, мислення, почуттів та діяльності. Це усвідомлення, насамперед, державно-політичної, громадянсько-територіальної спільності, духовної єдності та історичної спорідненості, психологічної своєрідності та неповторності. В процесі формування національної свідомості осмислюються такі екзистенції буття, як спільність історичної долі, специфіка геополітичних, культурних, історичних, соціальних, моральних, релігійних і т.п. чинників, здійснюється само ідентифікація нації.

Як правило, дослідники розрізняють три рівні національної свідомості: 1) повсякденний рівень; 2) рівень історичного буття та поточної політики; 3) рівень ідеологічний. Перший з них складають думки, оцінки та судження побутового осмислення явищ, процесів та стосунків. Вони характеризуються безсистемністю, змінністю, високою емоційною завантаженістю, більшою мірою, бездоказовістю. Другий рівень є усвідомленням історичного образу нації, її генези, місця та ролі серед інших націй та народів світу. Третій рівень – ідеологічний – є рівнем теоретичного осмислення буття нації в світі, рівнем самоідентифікації, насамперед, з позицій «національного інтересу», «національної безпеки», «перспектив національного розвитку» [1].

В часи існування Російської імперії національна свідомість всіх народів, за винятком російського, ототожнювалась з «націоналізмом», боротьба з яким визначалась коли б чи не як основний напрям державної політики. Практично такий же підхід продукувало партійне (КПРС) і державне керівництво колишнього СРСР. Націоналізм засуджували, з ним боролись, провідників національної свідомості нещадно переслідували і карали. Національна тематика була практично закритою як для побутового вжитку, так і для наукового розгляду [2]. Її аналіз здійснювався лише опозиційно налаштованими дослідниками, свідомими борцями за національне визнання і визволення. І лише з проголошенням незалежності України, початком розбудови незалежної держави, вона була окреслена як предмет наукового дослідження і практичного формування першочергової ваги і значення.

В наші дні тією чи іншою мірою над цією проблематикою працювали такі автори, як В.Андрущенко, Р.Арцишевський, М.Жулинський, В.Бабкін, В.Бех, Л.Губерський, С.Грабовський, В.Євтух, В.Жадько, І.Іванченко, В.Карташов, Г.Касьянов, В.Кремень, І.Кресіна, С.Кримський, І.Курас, Ю.Левенець, М.Лукашевич, О.Мироненко, М.Михальченко, Л.Нагорна, Л.Новохатько, М.Обушний, О.Онищенко, В.Панібудьласка, М.Панчук, С.Пролеєв, Ю.Римаренко, В.Скуратівський, Л.Сохань, М.Степико, О.Ткаченко, В.Чернець, В.Школьнік, Л.Шкляр, К.Шудря, Ю.Шемшученко, Р.Чілачава та ін. дослідники. Особливу цінність у вивченні національної свідомості українців представляє видання, підготовлене авторським колективом під керівництвом В.Кременя, Ю.Римаренка, В.Чернеця та Ю.Шемшученка «Енциклопедія етнокulturознавства» (т. 1-6). Національна свідомість в ньому аналізується через призму розвитку культури, в контексті життєдіяльності української людини, етнокulturних змін, національного відродження, становлення української політичної нації [4].

Разом з тим, не зважаючи на досить помітний обсяг публікацій, означену тему не можна вважати дослідженою у повному обсязі і глибині. Існує низка проблем, які ще не мають в літературі відповідної інтерпретації. До них, зокрема, відносяться 1) теоретико-методологічні засади дослідження національної свідомості у світлі сучасної соціально-філософської рефлексії (поняття „національної свідомості” як духовно-практичного феномену; „національна свідомість” як вид суспільної свідомості; основні підходи до визначення; національна ідея як стрижень національної свідомості; основні функції національної свідомості; 2) історична генеза національної свідомості населення України наприкінці ХХ ст. (історичні умови становлення національної свідомості українців; основні етапи історичної генези української національної свідомості; сучасний стан та перспективи розвитку української національної свідомості; 3) соціально-філософська інтерпретація структури національної свідомості (національна ідеологія, національна психологія, національна наука; форми національної свідомості: політична, правова, економічна, естетична, етична; емоційна складова національної свідомості людини; єдність розуму, почуття і волі в національній свідомості; 4) співвідношення національної свідомості і релігійної свідомості: суперечності раціонального та ірраціонального бачення світу як соціально-філософська проблема; 5) місце і роль національної ідеї як стрижня національної свідомості; 6) трансформаційна або модернізаційна парадигма національної свідомості як проблема національного історичного вибору; 7) модернізація консолідуючої і мобілізаційної

функцій національної свідомості як філософська і практична проблема та ін. Враховуючи актуальність і не достатню вивченість, автор обрав цю проблематику у якості предмета самостійного монографічного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кресіна І.О. Національна свідомість: сутність, основні складові та рівні функціонування // Нова політика, 1998. – С.12-19.

2. Михальченко М.І. Українська національна ідея як регулятивна сила в загальнодержавному і регіональному масштабах // Регіональні версії української національної ідеї: спільне і відмінне. Збірник статей. – К.: Світогляд, 2005. – 186 с.

3. Стратегії розвитку України: теорія і практика / За ред. О. С. Власюка. – К. : НІСД, 2002. – 864 с.

4. Україна: проблеми самоорганізації. В 2 т. / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко – К.: Промінь, 2003. – Т.1. Критика історичного досвіду. – 384 с.

5. Хайдеггер М. Пролегомени к истории понятия времени. – Томск: Водолей, 1998. – 384 с.

Без рецензії.

